

Національна лісова політика України в контексті Кіотського протоколу

Розглянуто суть Кіотського протоколу. Коротко охарактеризовано розвиток лісового господарства України. Висвітлено доцільність стимулювання поглинання вуглекислого газу та впровадження еластичних механізмів Кіотського протоколу. Досліджено ступінь залучення проектів спільного впровадження і торгівлі квотами на викиди парникових газів у лісовому господарстві. Наведені основні невідповідності національної лісової політики вимогам Кіотського протоколу. Наголошено на важливості залучення лісового господарства до боротьби зі зміною клімату.

Ключові слова: Кіотський протокол, стимулювання поглинання вуглекислого газу, торгівля квотами, проекти спільного впровадження.

Бурхливий розвиток економіки та збільшення загальної чисельності людей на планеті призводять до необоротних змін у навколишньому середовищі. Для вирішення даної проблеми необхідно розробити спеціальний механізм дій, який би допоміг зберегти довкілля та продовжувати розвиток економіки шляхом максимального наближення антропогенної діяльності до природної та використання балансуючих властивостей природи. Втіленням такого механізму став Кіотський протокол.

Значну увагу даній темі приділили вчені: Т. Авдеева, І. Грицевич, Ю. Дობролюбова, Л. Донець, О. Дюканова, А. Ісаєв, І. Карагодов, А. Кокорін, Н. Московська, А. Писаренко, І. Синякевич, В. Страхов, С. Третьяков, А. Філіпчук, В. Шевчук та ін.

Згідно з Кіотським протоколом сторони, які його підписали, повинні здійснювати та/або продовжувати політику щодо «охорони та поліпшення якості поглиначів і накопичувачів парникових газів, що не регулюються Монреальським протоколом (995_215), з урахуванням своїх зобов'язань за відповідними міжнародними природоохоронними угодами; сприяння поширенню раціональних методів ведення лісового господарства, лісонасадження та лісооновлення на стабільній основі» [1].

Відносно низький показник лісистості (15,7%) та нерівномірність розташування лісів по території України зумовлює пріоритетність екологічних і рекреаційних їх функцій при обмеженому експлуатаційному значенні. Однак, якщо розглядати динаміку основних показників ведення лісового господарства по Україні з 2000 до 2007 рр., то можна помітити тенденцію зростання величини більшості з них [2]. При порівнянні площ лісовідновлення та площ рубок лісу впливає, що останні більші на порядок. Дуже високим у 2007 р. був показник лісових пожеж. Площа, яка була охоплена лісовими пожежами в даному році, співмірна з площею природного поновлення лісу.

Зважаючи на те, що за один сонячний день 1 га лісу поглинає 220–280 кг CO₂, то вирубування лісів, а особливо їх спалювання, можна вважати викидом вуглекислого газу.

Після підписання Кіотського протоколу Україна взяла на себе зобов'язання не перевищувати викидів парникових газів рівня 1990 р., який вважається базовим

[3]. Кіотський протокол пропонує ряд еластичних механізмів досягнення даної мети. З-поміж них для України найприйнятнішими є:

- торгівля квотами на викиди парникових газів;
- проекти спільного впровадження.

Внаслідок різкого економічного спаду та скорочення промислового виробництва рівень викидів парникових газів для України не тільки не перевищує рівень 1990 р. (тоді він становив 880,5 млн. т CO₂-еквіваленту), а й багато нижчий за нього. За даними експертів, Україна навіть за найсприятливіших умов не перевищить рівень викидів 1990 р. ні до 2012, ні до 2020 р. Розрахунок величини викидів у майбутньому коливається, але найвірогіднішими вважаються оцінки у 93 млн. тонн у 2010 р. та 77 млн. тонн у 2020 р. [4]. Цей факт свідчить про можливість продавати квоти на викиди парникових газів тим країнам, в яких зниження рівня викидів потребує великих затрат. Перші кроки в цьому напрямку вже зроблено. Так, нещодавно Україна продала Японії 30 млн. одиниць своїх квот на викиди вуглекислого газу. За умовами договору, кошти, які надійдуть до державного бюджету, повинні бути використані на модернізацію промисловості України в напрямі скорочення забруднень навколишнього середовища. Покупці квот не зацікавлені у купівлі так званого «гарячого повітря», вони вимагають, щоб виручені від продажу кошти йшли виключно на зниження рівня викидів парникових газів. Підтвердити продані квоти можна також за рахунок збільшення поглинання вуглекислого газу.

На жаль, поки що не передбачено виділення коштів від «зелених інвестицій» на збільшення площ лісів. Це пояснюється тим, що ліс повинен рости 10 років, поки почне поглинати CO₂, а термін дії Кіотського протоколу – 5 років. Проте для розвитку лісової галузі дуже ефективним виявився другий механізм – проекти спільного впровадження. Сьогодні в Україні здійснюється реалізація 120 проектів спільного впровадження програм зі скорочення викидів вуглекислого газу. Одним із таких проектів у лісовому секторі є спільний проект Держкомлісгоспу України та італійської компанії Агротек – «Створення захисних лісових насаджень на забруднених радіонуклідами землях в умовах Полісся». Його мета – ведення «не класичного лісівництва, орієнтованого на насадження, а так званого «вуглецевого» лісівництва, орієнтованого на накопичення вуглецю лісовими екосистемами».

Національна лісова політика повинна будуватися так, щоб всіляко стимулювати виконання Україною своїх зобов'язань за Кіотським протоколом, а також можливості залучення додаткових інвестицій для розвитку держави. Саме тому на державному рівні необхідно вирішити ряд питань, що стосуються:

- територій, які будуть надаватися під створення лісів Кіото;
- складання кадастрів CO₂;
- прозорості національної політики.

Згідно з Кіотським протоколом, для боротьби з парниковими газами Україна повинна не тільки відновити вирубані ліси, а й створювати нові. Сьогодні працівники лісового господарства садять ліс у Донецькій, Дніпропетровській, Київській областях на ґрунтах, схильних до ерозії. Це дає подвійну вигоду. Проте Світовий банк надає інвестиції на посадку лісу в Чорнобильській зоні (де ліс і так росте самосівом) або на землях Київської і Житомирської областей, які безпосередньо межують із нею. В даному випадку постає питання: на чий землях буде рости ліс, чи будуть такі землі переходити з приватної

Таблиця 1

Основні показники ведення лісового господарства [2]

Показники	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Заготівля ліквідної деревини, тис. м ³	11262	12022	12827	14266	15432	15244	15849	16884
– від рубок головного користування	5236	5507	5833	6139	6488	6456	6828	7075
– від рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства, інших рубок та очистки від захаращеності	6025	6515	6994	8127	8944	8788	9021	9809
Площа рубок лісу, тис. га	455,1	570,3	443,4	465,2	468,7	464,7	468,2	476,2
– головного користування	22,2	23,2	25,1	26,1	27,4	27,1	28,1	29,4
– пов'язаних з веденням лісового господарства, інших рубок та очистки від захаращеності	432,9	547,1	418,3	439,1	441,3	437,6	440,1	446,8
Лісовідновлення, тис. га	37,8	42,6	45,9	48,3	53,9	58,6	66,7	73,6
– посадка і посів лісу	29,8	34,3	37,4	38,4	42,6	45,8	54	60
– природне поновлення	8	8,3	8,5	9,9	11,3	12,8	12,7	13,6
Переведено лісових культур у відкриті лісом землі, тис. га	26,9	27,2	28,9	27	25,8	26,5	29,5	31,5
Залишок неочищених площ*, тис. га	4,1	3,4	3,6	2,7	2,4	2,4	8,7	7,6
Залишок деревини на лісосіках, тис. м ³	692,2	690,9	722,2	724,4	702,6	767,7	710,6	961,8
Кількість лісових пожеж	3696	3205	6383	4527	1876	4223	3842	6100
Лісова площа, охоплена пожежами, тис. га	1,6	3,8	5	2,8	0,6	2,3	4,3	13,8
Збитки, заподіяні пожежами**2	1367,6	6204,3	3378,9	1817,5	428,7	3535	5917,6	188412,2

* На 1 травня відповідного року.
 ** У фактичних цінах: 2000-2007 рр. – тис. грн.

власності в державну і кому в такому разі, будуть зараховуватися кошти від продажу квот?

У четвертому томі «Керівних принципів Міжурядової групи експертів зі зміни клімату» пропонуються такі підходи щодо складання кадастрів CO₂ :

- враховувати зміни в запасах вуглецю в лісовій та іншій деревній біомасі;
- враховувати зміни, що відбуваються внаслідок перевлаштування лісових земель і пасовиськ.

Ці підходи передбачають враховувати всі зміни в лісовому господарстві (лісо-відновлення, лісозаготівля, лісопосадка, обезліснення, що призводять до зміни кількості CO₂) [5].

Проблема прозорості всієї політики держави, зокрема й лісової, призводить до небажання закордонних інвесторів співпрацювати з нами. Корумпованість владних структур є однією з причин збитковості багатьох підприємств лісового сектора економіки України.

Глобальна зміна клімату та викид парникових газів є дуже важливою проблемою, тому більшість енвайроменталістів вважає, що після 2012 р. буде ще другий і третій період Кіото. Зважаючи на те, що Україна має потенціал до подальшого розвитку, тому поряд із введенням чистих технологій для зменшення викидів парникових газів значну увагу необхідно приділити стимулюванню поглинання вуглекислого газу, а, отже, оптимальному розвитку лісового господарства.

Висновки. 1. У зв'язку зі зростанням глобальних екологічних загроз та небажаними змінами клімату зростає значення лісових екосистем у стабілізації навколишнього природного середовища. Національна лісова політика України повинна бути спрямована на збільшення поглинання парникових газів лісовими екосистемами (шляхом збільшення лісистості території та продуктивності лісів і зменшення вирубування лісових насаджень рубками головного користування та самовільними рубками, покращання захисту лісів від пожеж).

2. Сучасна лісова політика повинна активніше залучати спеціальні механізми Кіотського протоколу, а саме: проекти спільного впровадження та торгівлю квотами на викиди парникових газів. Необхідно законодавчо врегулювати всі питання, пов'язані зі створенням лісів Кіото та складанням кадастрів CO₂.

3. Україна повинна залучитися до участі в проекті Міжурядової групи експертів ООН зі зміни клімату в рамках «Керівних настанов з ефективної практики для землекористування, змін у землекористуванні і лісового господарства». Від участі в цьому проекті Україна може сподіватися на іноземні інвестиції, які будуть спрямовані на збільшення вкладу лісового господарства в поглинання парникових газів.

4. Міжурядова група експертів ООН зі зміни клімату активно працює над розробленням нових інструментів екологічної політики, за допомогою яких можна було б стимулювати зменшення викидів і збільшення поглинання парникових газів. Ця робота науковців заслуговує на увагу, оскільки їх ідеї можна було б імплементувати в національну екологічну і лісову політику.

Список використаних джерел

1. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.climate.org.ua.

2. Статистичний щорічник України за 2007 рік / Держкомстат України. – К. : Консультант, 2008. – 673 с.
3. Донець Л. Джерела фінансового забезпечення екологічних програм на засадах Кіотського протоколу [Електронний ресурс] / Л. Донець, Є. Прокопенко. – Режим доступу: www.ukrlife.org.
4. Шевчук В. Епоха Кіото: нові можливості і національна політика / В. Шевчук // Урядовий кур'єр. – 2005. – № 46. – С. 11.
5. Синякевич І. Кіотський протокол: оптимізм переплетений з песимізмом / І. Синякевич // Деревообробник. – 2009. – № 3. – С. 4.

Бабкевич У.П. Национальная лесная политика Украины в контексте Киотского протокола.

Рассмотрена сущность Киотского протокола. Приведена краткая характеристика развития лесного хозяйства Украины. Освещены целесообразность увеличения абсорбции углекислого газа и внедрение эластичных механизмов Киотского протокола. Исследована степень привлечения проектов совместного внедрения и торговли квотами на выбросы парниковых газов в лесном хозяйстве. Представлены основные несоответствия национальной лесной политики требованиям Киотского протокола. Акцентировано внимание на важности привлечения лесного хозяйства к борьбе с изменением климата.

Ключевые слова: Киотский протокол, стимулирование поглощения углекислого газа, торговля квотами, проекты совместного внедрения.

Babkevych U.P. National Forest Policy of Ukraine in the Context of Kyoto Protocol

The essence of Kyoto Protocol is considered. The short characteristic of forestry development in Ukraine is done. The advisability of stimulation of carbon dioxide absorption and implementation of the Kyoto mechanisms is shown. The level of attraction of the co-implementation projects and of the trade of greenhouse gases emission quotas in forestry is investigated. The main inconsistency between National Forest Policy and Kyoto demands is presented. The importance of forestry involvement into the struggle with climate change is emphasized.

Key words: Kyoto Protocol, stimulation of carbon dioxide absorption, trade of emission quotas, co-implementation projects.

Надійшло 07.05.2009 р.